

KRATA (59) *sb f*

krata (58), **grata** (1); krata : grata *BielSpr* (1 : 1).

Pierwsze a pochylone, końcowe jasne.

sg N krąta (15). \diamond *G krąty* (9). \diamond *A krąte* (10). \diamond *I krątą* (6). \diamond *L krącie* (2). \diamond *pl N krąty* (4). \diamond *A krąty* (9). \diamond *I krątami* (2). \diamond *L krątach* (2); *-ách* (1) *BielKron*, *-ach* (1) *HistAl*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Szereg krzyżujących się i połączonych ze sobą prętów metalowych; *cancelli Mymer*¹, *BartBydg*, *Calep*, *Cn*; *crates Mącz*, *Calep*, *Cn*; *clatri*, *clatra Mącz*, *Calep*; *transenna Calep*, *Cn* (57) : *Mymer*¹ 30; *BartBydg* 21b; wieża iest w okrąg ná piętnaście krokow/ przykrytha łuknem iedwábnyim/ kratą miedzianą położona miłternym działem czynioną *BielKron* 456v; *Mącz* 56a [2 r.], 67b, 455a, *Transenna – Krata*, zasłona przezrocziłtą. *Calep* 1079a, 156a, 204a, 267a.

W charakterystycznych połączeniach: krata miedziana, żelazna.

Wyrażenie: »na kształt, na sposób, jako kraty« (3 : 1 : 1): *Cancellatim*, *Ná łpofob kraty czinię. Mącz* 33b; gdzie wiele liniy yełt ná przeki/ y ná vkoś leżących prawie ták yáko kraty bywáyą. *Mącz* 79c; *Decussaceo*, *Foremne włożenie álbo połtawienie ná xtałt kraty. Mącz* 79c; *Paries craticius*, *Sciáná ná xtałt kraty vcziniona. Mącz* 278b, 471d.

Wyrażenie przyimkowe: »w kratę« = *na kształt kraty* (1) : *Concratitius – Nakrziz włofoni wkrąte vczinony* [! *lege: uczyniony*], *prezepliātani. Calep* 234a.

Przen (3) :

a) *Coś przypominającego z wyglądu kratę* (1) : *W śródku [węże] z ogonow żywą kratę wiją/ A z kráiu káždy z wyniešioną łzyią (marg) Viva ratis ex ſerpentum voluminibus contexta. (–) KlonFlis E2.*

b) *Sieć (w zagadce)* (2) : *maż bes koniá przyiedzie/ gołpodarza kratą obwiedzie/ Obwiodłszy wywlecze/ á dom kratą vćiecze: [...] Dom iest rzeká [...] gołpodarz iest rybá [...] á tám rybitw w łodzi przyiedzie/ rybę fiećią obwiedzie HistRzym 24.*

a. *O kracie zabezpieczającej okno lub bramę; cancelli Vulg, PolAnt; cataracta Calep, Cn; valvae cancellatae Cn* (16) : *kościół pinczowski, który jest spustoszon; wszystko z niego wybrano i kraty połamano Diar* 58; *RejWiz* 12; *Leop Prov* 7/6, *Cant* 2/9; *BibRadz Cant* 2/9; *Clatratae fenestrae*, *Okná s kratami. Mącz* 56a, 41a; *Iuż wiełzałz klucz ná łzyi/ maczałz kraty by nie ołłábiáłá/ pociągáłz kłotki. RejPos* 138v; *iełliby wielki gwałt tedy łpnśćić Krathę zákowáną żelázem: w dziurę wybitą nárządziwłzy ią przed tym gotowo/ wiele ich thák może zbić zá oną grata/ áż dziurę zápráwiłz. BielSpr* 64v; *BudBib Prov* 7/6; *Calep* 478a; *LatHar* 200.

W charakterystycznych połączeniach: (po)łamać kraty (2); *mrugać przez kraty (a. kratę), poglądać [przełgądać, wyglądać]* (3), *wyźrzeć.*

Wyrażenie: »kraty branne, krata na bramie« = *pensiles clatri Murm, BartBydg; cataracta Calep* (2 : 1): *Pensiles clatri*, *Schutzgitter Kraty branne Murm* 28; *BartBydg* 110b; *Calep* 171b.

b. *O klatce, ogrodzeniu; lorica Mącz; clatri caveae, locus conseptus cratibus Cn* (13) : [*kot do lwa w klatce*] *Ia przy łwobodzie zołtawam A ti iuż tak panie bracie Racz krolowacz tu wtey kracie RejRozm* 408, 391, 396, 403; *Porozumiawłzy Alexander powolność onego koniá/ otworzył kraty*

[*aperuit cancellos*]/ á wżedłzy do koniá/ náczał go [...] głaskác *HistAl* B, A8v, B [3 r.], M5; Clatro, Kratę czinię/ Grodżę/ zagradzam. *Mqcz* 56a, 56a, 197d.

W charakterystycznych połączeniach: kraty żelazne (3); otworzyć kraty; kratami zagrodzić.

c. *Ruszt; część dawnych ołtarzy, na której palono ofiary; cribrum PolAnt (6) : BibRadz Ex 35/16; BielKron 33v [2 r.]; Vczynił też kratę do ołtarzá/ iáko sieć zmiedzi BudBib Ex 38/4, Ex 38/5; O S. Wáwrzyńcu. Antiphoná. NA kraćie pieczony/ nie záprzałem się ciebie Bogá mego LatHar 442.*

d. *Prawdopodobnie miejsce w kościele w pobliżu ołtarza otoczone kratą lub balustradą [pl] (2) : Kárdynał Frederyk [...] pochowan ná zamku Krákówkim ná kratách przed wielkim ołtárzem pod kámieniem wzniefionym. BielKron 401 v; Wszyfcy zá rowno w Kościoł mocą sie ćifnęli/ Ganki/ flupy/ y kraty/ wkoło nápełnili. StryjWjaz C2.*

2. *Motyw dekoracyjny złożony z krzyżujących się linii (2) :*

Wyrażenie przyimkowe: »w kratę« (2): Rekawi w Cratę bramowane WyprKr 70v; Na brzegu kałdego bramu, ieft łnurkowanie dwoifte łrebrne. Rekawi, w krate dwoiftą bramowane takiemze łnurkowaním WyprKr 72v.

MB